

DOI: <https://doi.org/10.15276/ict.03.2026.70>

УДК 378.014.25:004:316.7

Соціокультурні виміри інтернаціоналізації вищої освіти в умовах цифровізації: український вектор у польських закладах вищої освіти

Попінський Кшиштоф

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-7838>; krzysztof.popinski@ue.wroc.pl

Вроцлавський економічний університет, вул. Командорська 118/120, 53-345. Вроцлав, Польща

АНОТАЦІЯ

Успішна трансформація Польщі до ринкової економіки, її інтеграція до структур Європейського Союзу, системний розвиток вищої освіти та поступова цифрова трансформація сукупно зробили країну основним напрямком для української молоді, яка прагне здобути вищу освіту за кордоном. У цьому дослідженні розглядаються динаміка, структура, нормативно-правова база та соціокультурні чинники освітньої міграції українських студентів до польських закладів вищої освіти (ЗВО) протягом 1990-2025 років. Розпочавшись із незначної присутності лише кількох сотень осіб у 1990-х роках, кількість українських студентів у Польщі експоненціально зросла, перевищивши 47 000 у останні навчальні роки та стабільно становлячи приблизно 43%-50 % від усіх іноземних студентів у країні. Аналіз висвітлює ключові інституційні та законодавчі рушії цього процесу, зокрема двосторонню угоду про академічне визнання 2005 року, запровадження Карти поляка у 2007 році, реформи вищої освіти 2011 та 2018 років, а також лібералізацію доступу до ринку праці. Особлива увага приділяється впливу геополітичних криз, зокрема російській агресії 2014 року та повномасштабному вторгненню 2022 року, яке спричинило приплив біженців від війни та тимчасово змінило демографію студентів у бік юнаків призовного віку. Крім того, у статті досліджуються структурні вподобання українських студентів, такі як вибір приватних ЗВО, денної форми навчання, спеціальностей у сфері бізнесу та ІТ, а також регіональна кластеризація у великих академічних центрах, таких як Варшава, Краків, Вроцлав і Люблін. Процес соціокультурної адаптації аналізується крізь призму сучасної цифровізації. Інтеграція гібридних навчальних платформ, цифрових систем вступу та онлайн-сервісів суттєво знизила адміністративні та мовні бар'єри, а також допомогла студентам підтримувати безперервні інформаційні та культурні зв'язки з Україною. З огляду на те, що соціологічні дані свідчать про низьку готовність студентів повертатися одразу після закінчення навчання, у статті обговорюються довгострокові соціально-економічні наслідки для України («відтік мізків» проти формування людського капіталу) та наголошується на потенційній ролі випускників із іноземною освітою у повосенному відновленні та відбудові України.

Ключові слова: вища освіта Польщі, ринкова економіка, інтернаціоналізація, українські студенти, цифрова трансформація, гібридне освітнє середовище

Для цитування: Попінський Кшиштоф. «Соціокультурні виміри інтернаціоналізації вищої освіти в умовах цифровізації: український вектор у польських закладах вищої освіти». *Інформатика. Культура. Техніка*. 2026; Том 3 № 2 (4): 908–918. DOI: <https://doi.org/10.15276/ict.03.2026.70>

Актуальність. Починаючи з 1992-1993 навчального року, коли в польських закладах вищої освіти (ЗВО) вперше з'явилися студенти – громадяни незалежної України, освітня міграція пройшла шлях від кількох десятків осіб до масового феномену. Якщо у середині 1990-х років українці становили близько 10 % (кілька сотень осіб) від понад п'ятитисячного загалу іноземних студентів у Польщі, то у другому десятилітті XXI століття їхня чисельність сягнула кількох десятків тисяч. Сьогодні українці є найчисельнішою групою серед усіх іноземних здобувачів вищої освіти в Польщі та протягом багатьох років становлять близько половини їхньої загальної популяції.

Напливу української молоді сприяли географічна та культурно-мовна близькість, відносно низькі витрати на навчання й проживання, а також можливість здобути диплом європейського зразка, що відкриває ширші можливості на європейському ринку праці. Важливими чинниками стали кількісний та якісний розвиток вищої освіти в Польщі, ухвалення нормативно-правових актів, що сприяли залученню іноземців, успіхи польської економічної трансформації та інтеграція країни до ЄС. Додаткового динамізму та специфіки цим процесам додала російська агресія проти України, розпочата в лютому 2022 року, коли серед українських студентів у польських ЗВО з'явилися й військові біженці. Дослідження тридесятилітнього досвіду цієї міграції є критично важливим для розуміння сучасних соціокультурних та освітніх трансформацій.

Мета дослідження – комплексно висвітлити умови, масштаби, динаміку та структуру навчання української молоді в польських закладах вищої освіти протягом останніх тридцяти років у контексті розвитку та характеристики польської системи вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати ретроспективу та динаміку чисельності українських студентів у ЗВО Польщі, починаючи з 1990-х років і до сьогодення.
2. Визначити ключові соціально-економічні, правові, культурно-мовні та геополітичні чинники, що зумовили зацікавленість української молоді в здобутті освіти в Польщі.
3. Охарактеризувати структуру навчання українських громадян у польських ЗВО та оцінити вплив трансформації польської системи вищої освіти на ці процеси.
4. Дослідити специфіку освітньої міграції в умовах кризових явищ, зокрема після початку повномасштабної російської агресії проти України у 2022 році.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: історико-хронологічний та ретроспективний аналіз (для відстеження етапів освітньої міграції за останні 30 років), порівняльно-описовий метод та статистичний аналіз (для оцінки кількісних і якісних показників складу іноземних студентів), а також структурно-функціональний підхід (для аналізу нормативно-правових та соціо-економічних умов навчання).

Наукова новизна полягає у систематизації та узагальненні тридцятирічного досвіду освітньої міграції української молоді до Польщі як цілісного соціокультурного та інституційного феномену, а також у висвітленні новітніх трансформацій у структурі українського студентства під впливом військово-політичних подій 2022 року.

Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для розробки освітньої політики, оптимізації програм міжнародної академічної мобільності, адаптаційних стратегій для студентів-біженців, а також при викладанні курсів із соціології освіти, міграцієзнавства та міжнародних відносин.

Основний матеріал

1. Польська вища освіта

1.1. Еволюція масштабів, форм і напрямів навчання

Після 1989 року розпочався процес трансформації польської освіти, у результаті якої вона пристосувалася до умов функціонування в реаліях ринкової економіки та інтеграції зі структурами Європейського Союзу. Поява поколінь демографічного вибуху та зміни на ринку праці стрімко збільшили попит на освіту вищого рівня. Масштаби польської вищої освіти до середини першого десятиліття XXI століття зросли в кілька разів. Це відбулося як за рахунок збільшення кількості закладів вищої освіти, так і за рахунок розширення їхніх розмірів. Істотну роль тут відіграли недержавні навчальні заклади, яких не існувало за часів ПНР. Велике значення мала розбудова заочної та вечірньої (нестационарної) форми навчання, що надало можливість здобувати освіту особам, які вже працювали. В умовах недофінансування з боку держави цей процес не міг би відбутися без дозволу на стягнення плати за навчання в недержавних закладах, а також без запровадження її на нестационарній формі в державних вишах. Відбулася зміна структури напрямів підготовки, що характеризувалася насамперед розвитком бізнес-спеціальностей та обмеженням технічних напрямів. Зміна демографічних трендів на протилежні наприкінці першого десятиліття XXI століття, яка спричинила зменшення кількості вступників, призвела до значного скорочення структури польської вищої освіти. Після етапу швидкого, але екстенсивного розвитку, що відбувався без належного фінансового та кадрового забезпечення, зросла роль якісних чинників. Триває процес програмової та кадрової інтернаціоналізації польських ЗВО, збільшується частка іноземних студентів. Зростає частка жінок серед студентів та викладацького складу. Польські заклади вищої освіти постали перед необхідністю адаптації до умов функціонування на ринку міжнародних послуг у сфері вищої освіти [10, с. 152–154; 301–305] [13, с. 163; 172–176].

У 1990-2006 роках у Польщі відбулося Майже п'ятикратне зростання кількості студентів. У піковому 2006/2007 навчальному році навчалось майже два мільйони осіб. Надалі студентська популяція почала систематично зменшуватися з настанням демографічного спаду. У 2020-2021 навчальному році студентів було вже лише 1 218 046, однак у наступні роки їхня кількість знову почала зростати. Однією з головних причин цього тренду є збільшення напливу іноземних студентів до польських вишів. Зростання кількості студентів стало можливим як завдяки створенню нових закладів вищої освіти, серед яких найчисельнішими були приватні, так і завдяки розширенню масштабів існуючих ЗВО. Кількість вишів зростала до 2010-2011 навчального року, досягнувши тоді максимальної позначки у 480 закладів. Згодом відбулося скорочення їхньої кількості, і у 2024-2025 навчальному році формально діючих ЗВО залишалося лише 352. Зростання кількості навчальних закладів і студентів у Польщі після 1990 року супроводжувалося недостатнім щодо потреб приростом кількості науково-педагогічних працівників, яка за цей час зросла лише на 60%, незначно перевищивши позначку в 100 тисяч. З 2008-2009 навчального року кількість викладачів знову почала знижуватися, головним чином через скорочення масштабів приватного сектору освіти, досягнувши у 2020/2021 навчальному році рівня трохи більше 88 тисяч. Однак останніми роками спостерігається повторне зростання кількості працюючих науково-педагогічних працівників [13, с. 172].

Таблиця 1. Вища освіта в Польщі у 1990-2025 роках – основні дані

Рік	Кількість студентів	Кількість закладів вищої освіти	Кількість науково-педагогічних працівників
1990/1991	403 824	112	61 439
1992/1993	488 490	124	61 660
1994/1995	682 200	161	67 343
1996/1997	927 480	213	70 658
1998/1999	1 274 955	266	74 379
2000/2001	1 578 241	310	80 208
2002/2003	1 800 548	377	80 904
2004/2005	1 917 293	427	85 762
2006/2007	1 941 445	448	96 747
2008/2009	1 927 762	456	101 800
2010/2011	1 841 251	480	100 151
2012/2013	1 676 927	460	100 700
2014/2015	1 469 386	434	93 133
2016/2017	1 348 822	390	91 603
2018/2019	1 230 254	392	89 091
2020/2021	1 218 046	368	88 284
2021/2022	1 218 200	362	93 700
2022/2023	1 223 600	359	94 100
2023/2024	1 245 200	358	94 700
2024/2025	1 280 100	352	96 100

Джерело: складено автором на основі відкритого набору даних [10], [13]

1.2. Інтернаціоналізація навчання

Процес інтернаціоналізації польських вишів у значних масштабах розпочався відносно нещодавно. Ще у 1990-х роках польські заклади вищої освіти провадили дуже обмежену міжнародну співпрацю. В умовах величезного внутрішнього зростання попиту на вищу освіту, кадрового дефіциту та обмежених бюджетів польські ЗВО не залучали науковців із-за кордону. Інтернаціоналізація відчутно прискорилося лише у перші роки ХХІ століття, коли

розпочалася поступова адаптація польських закладах вищої освіти до Болонської системи — стандарту організації вищої освіти, який запровадив поділ навчання на кілька ступенів та полегшив визнання дипломів на території всього Європейського Союзу. Це призвело до зростання міжнародної мобільності польських студентів і відкрило польські ЗВО для академічної молоді з країн ЄС. До навчальних програм почали впроваджувати дисципліни англійською мовою. Нарешті, зменшення кількості студентів після 2008 року мотивувало ЗВО до пошуку кандидатів на навчання з-за меж Польщі. Зростало також усвідомлення необхідності залучення найталановитіших студентів з усього світу як одного з елементів формування бренду навчального закладу [1, с. 219–232], [13, с. 179].

Важливим додатковим каталізатором цього процесу стала цифрова трансформація освітнього простору: запровадження електронних систем подачі документів, дистанційних співбесід та цифрових промоційних платформ ЗВО, що значно спростило процес вступу та комунікації для іноземних абітурієнтів.

У 1990-2024 роках загальна кількість іноземних студентів у польських закладах вищої освіти зросла більш ніж удвадцятьох — до 108 609 осіб, причому найшвидше — протягом останнього десятиліття. У зв'язку із загальним зростанням кількості студентів у Польщі іноземці до початку ХХІ століття становили менше 1 % від загалу слухачів польських ЗВО. Проте надалі подальше зростання кількості іноземців супроводжувалося скороченням загальної чисельності студентів у польських ЗВО. У 2024-2025 навчальному році частка іноземних студентів сягнула вже 8,5 %. Частка іноземних студентів, які навчаються в Польщі, наразі близька до середнього показника в країнах ОЕСР (6 %) і дещо менша, ніж у середньому в ЄС (9 %). Якщо протягом перших десяти-п'ятнадцяти років після 1990 року майже половина іноземних студентів, які походили переважно з України, Білорусі, Литви, Росії та Казахстану, мала польське походження, то згодом ця ситуація зазнала суттєвих змін. Останніми роками молодь польського походження становить уже менше 10 % іноземців [6, с. 68–69], [8, с. 213–220], [10, с. 298–299], [12, с. 179–190].

Українські студенти з другої половини десятиліття становлять близько 50% від загальної кількості іноземних студентів у польських ЗВО. Наступними за чисельністю є вступники з Білорусі — 10 % та Індії — 5 %. Інтерес до навчання в Польщі серед молоді з країн Західної Європи залишається відносно незначним. Повільно зростає кількість студентів зі США та Канади, а також із країн Азії, зокрема з Туреччини, Китаю, Тайваню та Саудівської Аравії. Дуже незначна кількість студентів прибуває з Африки та Близького Сходу. Найбільше іноземців після 1990 року навчалася в польських закладах вищої освіти за напрямками, пов'язаними з групою «бізнес та адміністрування», соціальними науками, медичними науками та сферою обслуговування. Іноземні студенти найчастіше обирають денну (стаціонарну) форму навчання. Майже $\frac{3}{4}$ іноземних студентів здобувають освіту лише на першому ступені (бакалаврат). Іноземці найчастіше навчаються в державних ЗВО. Наплив іноземних студентів дещо компенсує наслідки демографічного спаду [8, с. 213–220], [10, с. 298–299], [13, с. 179–180], [20, с. 39–41].

Велике значення для інтернаціоналізації польських вишів мало участь нашої країни в програмах ЄС, зокрема Erasmus+, у якій наразі бере участь більшість польських закладів вищої освіти. У 1998-2024 роках до Польщі в межах цієї програми приїхали понад 200 тисяч іноземців. Найбільше учасників походить з Іспанії, Туреччини (як країни, що не входить до ЄС, але співпрацює), Німеччини, Франції, Португалії, Італії, Чехії та Бельгії. У 2024-2025 навчальному році в межах європейських програм, переважно Erasmus+, до Польщі приїхали близько 20 тис. іноземних студентів [13, с. 180] [14].

Іноземці також дедалі частіше вступають до аспірантури в Польщі. У 2024-2025 навчальному році іноземні аспіранти становили групу з 2 585 слухачів III ступеня вищої освіти, тобто 13,3% усіх аспірантів у Польщі. Найбільше з них походили з Індії (20,2%), України (10,6%), Пакистану (9,4 %) та Ірану (8,5 %) [4, с. 194].

Таблиця 2. Українці в польських закладах вищої освіти на тлі загальної кількості їхніх студентів у 1995-2025 роках

Навчальний рік	Загалом студентів	Іноземці (% від загалу студентів)	Українці (% від іноземців)
1995/1996	794 642	5 202 (0,6%)	507 (9,7%)
2000/2001	1 578 241	6 563 (0,4%)	1 272 (19,4%)
2004/2005	1 917 293	8 826 (0,5%)	1 963 (22,2%)
2006/2007	1 941 445	11 752 (0,5%)	2 224 (18,9%)
2010/2011	1 841 251	21 474 (1,2%)	4 879 (26,1%)
2011/2012	1 764 060	24 253 (1,4%)	6 321 (26%)
2012/2013	1 676 927	29 172 (1,7%)	9 747 (33,4%)
2013/2014	1 549 877	35 983 (2,3%)	15 123 (42%)
2014/2015	1 469 386	46 101 (3,1%)	23 393 (50,7%)
2015/2016	1 405 133	57 119 (4,1%)	30 041 (52,6%)
2016/2017	1 348 822	65 793 (4,8%)	33 370 (51,1%)
2017/2018	1 291 870	72 743 (5,6%)	37 829 (52%)
2018/2019	1 230 254	78 251 (6,4%)	39 203 (50,1%)
2019/2020	1 204 000	82 200 (6,8%)	39 017 (47,5%)
2020/2021	1 218 046	84 700 (7,0%)	38 473 (45,4%)
2021/2022	1 218 200	89 420 (7,1%)	36 011 (40,3%)
2022/2023	1 223 600	105 404 (8,4%)	48 056 (47%)
2023/2024	1 245 200	107 130 (8,6%)	46 210 (43,1%)
2024/2025	1 280 100	108 609 (8,5%)	47 541 (43,8%)
2010/2011	1 841 251	21 474 (1,2%)	4 879 (26,1%)

Джерело: складено автором на основі відкритого набору даних [1], [13], [8], [10], [20], [4]

2. Отримання вищої освіти українцями в Польщі

2.1. Передумови та масштаби

Наплив української молоді на навчання до Польщі розпочався у 1990-х роках. У першій половині цього десятиліття українських студентів у польських закладах вищої освіти було лише кількості, і тільки наприкінці десятиліття їхня кількість досягла близько тисячі. Лише у перші роки ХХІ століття, з налагодженням більш інтенсивної співпраці між українським та польським урядами, цей процес почав набувати дедалі більших масштабів. Одним із перших ключових документів стала угода про взаємне академічне визнання документів про освіту від 11 квітня 2005 року. Набрання чинності цією угодою 20 червня 2006 року усунуло бюрократичний бар'єр, пов'язаний із необхідністю виснажливої нострифікації атестатів про середню освіту. Український атестат про здобуття повної загальної середньої освіти дає у Польщі безпосереднє право претендувати на зарахування до закладів вищої освіти. Водночас угода гарантує особам, які здобули освіту в кожній із двох держав, можливість продовжити навчання у закладах другої держави. Кількість українських студентів у польських ЗВО у 2006/2007 навчальному році зросла тоді до 2 264 осіб. Вони становили близько 19 % іноземців у польських ЗВО.

Подальша інтенсифікація припливу студентів з України була пов'язана з ухваленням Закону від 7 вересня 2007 року «Про Карту поляка». Згідно з його положеннями, особи польського походження, які отримали Карту поляка, могли навчатися в Польщі на таких самих умовах, як і польські громадяни, здобуваючи, зокрема, право на безоплатне навчання та подання заявок на стипендіальну допомогу. Це подвоїло протягом трьох років кількість студентів з українським громадянством до 4 875 осіб у 2010-2011 навчальному році. Проте масовий наплив студентів з-за кордону до Польщі, у тому числі дедалі більшої кількості українців, відбувся лише після внесення змін до Закону «Про вищу освіту» від 18 березня 2011 року, які набрали чинності 1 жовтня 2011 року. Цей закон став основою

інтернаціоналізації польських вишів, які вже тоді відчували наслідки глибокої демографічної ями. Він спрощував вступні процедури для іноземців та надавав ЗВО більшу автономію у визначенні правил прийому студентів з-за кордону. Ректори отримали можливість звільняти іноземних студентів від оплати за навчання або знижувати її вартість в обґрунтованих випадках. Паралельно було впроваджено урядові та муніципальні промоційні програми за підтримки Міністерства закордонних справ. Спростилися процедури видачі національних віз з метою навчання. Ці програми полегшували молоді з України легалізацію перебування на підставі документа про зарахування на навчання. У 2013-2014 навчальному році кількість українських студентів, зарахованих до польських ЗВО, становила вже 15 123 особи, що складало 42 % від загальної кількості іноземних слухачів. Наплив іноземців, зокрема українців, стимулювало також лібералізоване трудове законодавство — розпорядження Міністра праці та соціальної політики від 21 квітня 2015 року. Завдяки йому студенти денної форми навчання в Польщі були повністю звільнені від обов'язку мати дозвіл на роботу, що дозволяло їм легше поєднувати навчання із заробітком на власне проживання. Це було важливо з огляду на те, що майже 2/3 українських студентів, навіть за наявності фінансової підтримки з боку батьків, працевлаштовувалися під час навчання. Раніше іноземні студенти могли легально працювати лише у літні місяці. У свою чергу, Закон від 20 липня 2018 року «Про вищу освіту і науку» впорядкував та розширив перелік іноземців, звільнених від оплати за навчання в державних ЗВО. Ці норми зрівняли у фінансових правах із поляками, зокрема, власників сертифіката про володіння польською мовою на рівні C1 та осіб, які мають дозвіл на постійне проживання (постійний побит). Серед бенефіціарів цих змін були й українці.

Іншою причиною напливу українських студентів до Польщі були економічні проблеми України, через які зростала кількість осіб, що розглядали навчання в Польщі як шанс підвищити свої конкурентні переваги на національному та міжнародному ринках праці. На збільшення освітньої міграції до Польщі вплинув також початок російської агресії проти Криму та на Донбасі у 2014 році. Кількість українських студентів у польських ЗВО тоді стрибкоподібно зростає. У 2014-2015 навчальному році українських студентів було 23 393, а у 2018-2019 - вже 39 203. Вони становили у цей період понад 50 % від загалу іноземців у польських ЗВО. У 2019-2020 навчальному році відбулося зупинення висхідного тренду, на що вплинуло, ймовірно, розширення доступу українців до освіти в інших країнах Європейського Союзу завдяки запровадженню безвізового режиму. У свою чергу, у 2020-2021 та 2021-2022 навчальних роках на зменшення кількості українських студентів у Польщі вплинула пандемія коронавірусу та пов'язані з нею ускладнення під час перетину державних кордонів. Натомість у 2022-2023 навчальному році відбулося нове стрімке зростання кількості студентів з України, що стало наслідком масового виїзду українських біженців війни до Польщі. Кількість українських студентів зростає у 2022-2023 навчальному році до понад 48 000 осіб. Для значної групи молодих чоловіків це було радше способом отримати дозвіл на виїзд з України, незважаючи на мобілізаційні обмеження. Іншим чинником, що вплинув на зростання зацікавленості громадян України здобуттям вищої освіти в Польщі, могло бути звільнення від оплати за навчання протягом 18 місяців, що випливало з положень закону про допомогу громадянам України у зв'язку з збройним конфліктом на території цієї держави. У підсумку, у 2023-2024 навчальному році в польських ЗВО навчалося 46210, а у 2024-2025 – 47541 український студент, що становило близько 43 % від загальної кількості іноземців у польських закладах вищої освіти.

Закон від 12 березня 2022 року «Про допомогу громадянам України у зв'язку з збройним конфліктом на території цієї держави» скасовував формальні та фінансові бар'єри для осіб, які тікали від війни. На його підставі громадяни України, які перебували під тимчасовим захистом, отримали право на безоплатне навчання на денній формі польською мовою в державних ЗВО на таких самих умовах, як і громадяни Польщі. Особи, які навчалися в Україні, отримали можливість продовжити навчання в Польщі, навіть якщо не мали із собою залікових книжок чи дипломів – польські ЗВО здобули право самостійно перевіряти

результати навчання. Нарешті, студенти з України отримали можливість звертатися за соціальними стипендіями, матеріальною допомогою та студентськими кредитами на підставі спрощених декларацій про матеріальний стан. Для них було збільшено кількість місць у гуртожитках. Наступні зміни до закону та виконавчі акти літа 2024-2026 років продовжували легальність перебування біженців, зокрема студентів, та модифікували права залежно від статусу. Прикладом цього є запровадження карти CUKR, яка дає змогу замінити попередній тимчасовий захист, гарантований картою UKR, правом на тимчасове проживання в Польщі терміном до 3 років. Водночас із середини 2025 року польські норми почали поступово посилюватися, зокрема через суворішу перевірку документів та візових процедур Національним агентством академічних обмінів (NAWA). З 2026 року триває згортання деяких надзвичайних привілеїв для біженців на користь стандартного освітнього та імміграційного законодавства. Наразі ще невідомо, якою мірою ці обмеження вплинуть на подальшу присутність української молоді в польських закладах вищої освіти.

2.2. Структура. У 2022-2023 навчальному році студенти з України навчалися здебільшого (61,7 %) у приватних (недержавних) закладах вищої освіти. Переважна більшість із них – 86,4 % – навчалася на денній (стаціонарній) формі. Майже 75 % здобували освіту на першому ступені (бакалаврат), а на другому ступені (магістратура) – 20 % українських студентів. Решту 5 % становили студенти неподільної (неперервної) магістратури. У 2024/2025 навчальному році частка українських студентів на I ступені зросла до 83,1 %, а на II ступені зменшилася до 10,6 % [3, с. 77–78], [4, с. 103].

Студенти з України в Польщі найчастіше обирають напрями, пов'язані з бізнесом, насамперед менеджмент (управління).

У 2022-2023 навчальному році його вивчали понад 20% із них. Популярною була також інформатика, на яку вступили 11% українців, а далі — логістика, туризм і рекреація, міжнародні відносини та медичні напрями.

У 2024-2025 навчальному році ситуація була подібною, хоча частка студентів менеджменту дещо зменшилася – до 16,1 %, натомість трохи зросла зацікавленість ІТ-спеціальностями – 12,9 %. Звертає на себе увагу брак зацікавленості серед української молоді інженерними спеціальностями в Польщі.

У 2022-2023 навчальному році майже 1/3 українських студентів навчалася у 10 вишах, з-поміж яких лише один – Ягеллонський університет у Кракові – був державним, а решта — приватними, переважно економічного профілю.

У 2024-2025 навчальному році домінування цієї групи закладів вищої освіти зберігалось й надалі, хоч і в дещо меншому ступені: до них було зараховано 28,9 % від загалу українців. Таким чином проявлявся процес поступового розпорошення українських студентів по польських академічних центрах. Послідовно майже 90 % українських студентів обирають навчання польською мовою, і лише кожен десятий з них — англійською (3: 80–83; 4: 101, 105–106).

Зростання зацікавленості ІТ-спеціальностями (до 12,9 % у 2024/2025 н.р.) підкреслює орієнтацію молоді на цифрові технології. При цьому соціокультурна адаптація студентів відбувається у гібридному середовищі: активне використання цифрових навчальних платформ (Moodle, MS Teams) та соціальних мереж полегшує подолання мовного бар'єру та прискорює інтеграцію в нове академічне співтовариство.

Українська молодь найчастіше вступає до вишів у найбільших польських академічних центрах. Традиційно серед них лідирує Варшава, де у 2022-2023 навчальному році навчалися 11 535 осіб, тобто майже ¼ усіх українців, які здобували освіту в Польщі. Більшість решти навчається у Кракові, Вроцлаві, Любліні, Лодзі, Познані та Катовицях, куди приїздить по кілька тисяч осіб. Навчання в інших, здебільшого менших центрах обирають значно рідше, хоча з початком війни відбулося ширше розселення української молоді на західних територіях Польщі. Раніше молоді українці селилися переважно в південно-східній та центральній частинах Республіки Польща. У 2024-2025 навчальному році було помітне

зростання кількості українських студентів у таких центрах, як Вроцлав і Познань, які разом із Краковом та Любліном, не враховуючи все ще домінуючу Варшаву (11 721 осіб), належать нині до найпопулярніших серед українських студентів академічних центрів у Польщі. Частка студентів з України в загальній кількості громадян цієї країни, які перебувають у Польщі, у більшості воєводств коливається останніми роками в середньому від 1 % до 5 %, а найбільше – у Люблінському воєводстві (8%) [3, с. 79] [4, с. 56] [4, с. 104].

Донедавна жінки становили виразну більшість серед загалу українських студентів у Польщі. Вони складали відповідно: у 2001-2002 – 55 %; 2006-2007 – 66 %; 2011-2012 – 60,5%; 2018-2019 – 55,8 % від усіх українських студентів. В окремі роки це було навіть на кілька відсоткових пунктів більше, ніж середній показник фемінізації в польських вишах. Після вибуху війни у 2022 році гендерна структура ненадовго змінила напрямок. До Польщі на навчання прибула значна кількість молодих чоловіків призовного віку, переважно 17- та 18-річних, на яких не поширювалася заборона на виїзд з країни. У 2022-2023 навчальному році чоловіки становили 53,5 % від загалу студентів з України, а серед зарахованих на I курс — навіть 62%, зокрема 35 % віком до 18 років. Однак уже в наступному 2023/2024 навчальному році жінок знову було більше – 52,4 %. У свою чергу, у 2024-2025 навчальному році вони становили 49,1% від загалу, тобто знову мінімально менше, ніж чоловіків [3, с. 84] [4, с. 56, 109].

Висновки. Протягом останніх понад тридцяти років кількість молодих українців, які виїжджають на навчання до Польщі, зросла з рівня лише кількох сотень до десятків тисяч осіб. Цей процес найбільше прискорився з різних причин протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років. З географічних, культурних, політичних та економічних причин майже половина українських студентів, які вирішують навчатися за кордоном, обирають польські заклади вищої освіти. Наразі за кордоном, переважно в країнах Європейського Союзу, навчається близько 100-115 тисяч українців. Значний стрибок їхньої кількості відбувся після вторгнення Росії у 2022 році, коли загальна чисельність студентів з України у закордонних ЗВО зросла на 35 тисяч осіб. Окрім Польщі, більшість решти українців навчається у Німеччині, Чехії та Словаччині. Поза Європейським Союзом популярним напрямком освітньої міграції стала також Канада. Однак загальна кількість тих, хто навчається за кордоном, є вдсятеро меншою за кількість студентів в Україні.

Результати останньої вступної кампанії до українських вишів, незважаючи на триваючу війну, продемонстрували зростання зацікавленості української молоді навчанням у своїй країні. У 2025 році було подано 638 тисяч заяв про прийом до ЗВО, що на 10% більше, ніж у 2024 році. В Україні працює близько 300 закладів вищої освіти, у яких наразі навчається понад один мільйон студентів. Українське міністерство освіти планує до 2030 року зменшити цю кількість до 100 шляхом об'єднання деяких ЗВО та закриття інших, однак це має сприяти підвищенню їхнього рівня та привабливості й інтеграції з європейськими університетами.

Крім того, студенти денної форми навчання отримують відстрочку від мобілізації за умови, що здобувають вищу освіту вперше. Для чоловіків, які досі не думали про вищу освіту, вступ на бакалаврат став одним із найпростіших способів відстрочити призов на військову службу. До того ж навчання в українських ЗВО, у тому числі в приватних, є відносно недорогим. Також у межах програми академічної мобільності студенти можуть провести один семестр у закордонному виші. У 2024/2025 навчальному році в ній взяли участь майже 4 тисячі українських студентів, і лише кілька з них не повернулися в Україну вчасно. У 2025 році понад $\frac{3}{4}$ студентів в Україні навчалися у державних ЗВО. Навіть в умовах війни в українських закладах вищої освіти навчалися 21 000 іноземних студентів, найбільше з яких – із Китаю та Азербайджану.

Однозначно визначити наслідки масовізації закордонного навчання української молоді для України в нинішній ситуації дуже складно. Дослідження, проведені у 2018 році в Польщі, показали, що серед українських студентів, які навчалися в Польщі, лише 8 % заявляли про бажання повернутися після навчання в Україну, 30 % прагнули виїхати до іншої країни ЄС, а

28% планували залишитися в Польщі. Схожі заяви робили у 2024 році українські студенти із ЗВО Вроцлава та Ополя. Майже 4/5 опитаних студентів із них не хочуть повертатися до рідної країни. Майже половина з них планує залишитися після навчання в Польщі.

Для значної частини українських студентів Польща є лише етапом на шляху до західних країн. З точки зору України освітня міграція, у тому числі навчання в Польщі, призводить до серйозних економічних, демографічних та соціальних наслідків. Адже вона має тенденцію перетворюватися на тривалу модель поведінки, що в результаті несе для України явище «відтоку мізків». З іншого боку, можна бути впевненими, що частина випускників польських вишів повернеться в Україну, навіть якщо через певний час. Вони будуть збагачені знаннями, досвідом та навичками, які знадобляться їхній Батьківщині.

Варто підкреслити, що сучасна освітня міграція української молоді розгортається в умовах глобальної цифровізації. Цифрові інструменти та онлайн-сервіси не лише спрощують адаптацію в Польщі, а й дозволяють студентам зберігати безперервний соціокультурний та інформаційний зв'язок із рідною країною.

Перспективи подальших досліджень полягають у комплексному моніторингу реєстраційних намірів українських випускників польських ЗВО та оцінці їхнього потенційного впливу на повоєнне відновлення України в контексті балансу між «відтоком мізків» і формуванням євроінтегрованого людського капіталу.

Конфлікт інтересів: автор декларує, що не має конфлікту інтересів, зокрема фінансового, особистого, авторського чи будь-якого іншого характеру, який міг би вплинути на дослідження, а також на результати, опубліковані в цій статті.

Фінансування: дослідження проводилося без фінансової підтримки

Доступність даних: усі дані доступні в основному тексті рукопису

Використання засобів штучного інтелекту: під час підготовки рукопису використовувався інструмент ChatGPT (OpenAI) для граматичної та стилістичної перевірки тексту. Усі фрагменти, опрацьовані за його допомогою, були перевірені й відредаговані автором. ШІ не використовувався для генерації тексту, формування наукових положень, отримання результатів або формулювання висновків. Наукові положення, результати та висновки є власним інтелектуальним внеском автора

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Antonowicz, D. “Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce (1989–2019)”. In: *Woźnicki, J. (ed.). Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*. Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Warszawa. 2019. p. 219–232. – Available from: <https://www.frp.org.pl/pl/lista-publicacji/673-transformacja-akademickiego-szkolnictwa-wyzszego-w-polsce-w-okresie-30-lecia-1989-2019.html>. – [Accessed: 15.02.2020].
2. Boichuk, N. “Migracja młodzieży z Ukrainy na studia w Polsce jako pierwszy krok ku migracji definitywnej”. In: *Jończy, R. & Rokitowska-Malcher, J. (eds.). Współczesne migracje osób młodych. Wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. 2024. p. 76–89. DOI: <https://doi.org/10.15611/2024.78.9.05>.
3. “Cudzoziemcy na uczelniach w Polsce. Raport 2022”. Warszawa: Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy. 2023. – Available from: https://radon.nauka.gov.pl/opendata/reports/download/pdf/Cudzoziemcy_na_uczelniach_w_Polsce_2022.pdf. – [Accessed: 06.09.2023].
4. Cudzoziemcy na uczelniach w Polsce. Raport 2024. Warszawa: Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy. 2025. – Available from: <https://radon.nauka.gov.pl/analizy/cudzoziemcy-na-uczelniach-w-Polsce-2024>. – [Accessed: 10.04.2025].
5. Ćwieluch, J. “Szkoła wysiadawania”. *Polityka*. 2018; 20 (3160): 38–41. – Available from: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/mojemiasto/1748376,1,skad-nagle-w-polskich-miastach-tylu-studentow-z-ukrainy.read>. – [Accessed: 12.06.2018].

6. Długosz, P. “Integracja ukraińskich studentów podejmujących naukę w Polsce”. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*. 2018; 44 (2/168): 67–92. DOI: <https://doi.org/10.4467/25444972SMPP.18.016.8856>.
7. Gierko, V. “Ukrainizacja polskich uczelni na tle umiędzynarodowienia kształcenia na poziomie wyższym w Polsce”. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio I: Philosophia-Sociologia*. 2015; 40 (2): 103–119. DOI: <https://doi.org/10.17951/i.2015.40.2.103>.
8. Jabłecka, J. “Planowanie, zarządzanie i regulacja w systemie szkolnictwa wyższego”. In: Dąbrowa-Szeffler, M. & Jabłecka, J. (eds.). *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Raport dla OECD*. Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. 2007. p. 190–192. – Available from: https://www.oecd.org/en/publications/higher-education-in-poland_9789264039735-en.html. – [Accessed: 14.03.2008].
9. Kurkov, A. “Coraz więcej Ukraińców decyduje się na studia w kraju. Emigracja młodych ludzi przestaje być zjawiskiem masowym”. *Kyiv Post*. 2025. – Available from: <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/coraz-wiecej-ukraincow-decyduje-sie-na-studia-w-kraju-emigracja-młodych-ludzi/jp8fbvc>. – [Accessed: 20.08.2025].
10. Macioł, S. “Rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 1990-2010”. In: Zawistowski, A. (ed.). *Ekonomia, społeczeństwo, polityka. Studia ofiarowane prof. dr. hab. Januszowi Kalińskiemu w 70. rocznicę urodzin*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH. 2012. p. 293–312. – Available from: <https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/book/5e70921987540a0001a75560>. – [Accessed: 11.11.2013].
11. “Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej”. *Kierunkowy plan działań na lata 2021–2027*. Warszawa: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej. 2021. – Available from: <https://nawa.gov.pl>. – [Accessed: 18.01.2022].
12. “National Agency Reports 1,029,000 Higher Education Students in Ukraine”. *Ukrinform*. 2026. – Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4132524-v-ukraini-visu-osvitu-zdobuvaut-ponad-miljon-ludej.html>. – [Accessed: 12.06.2026].
13. Popiński, K. “Ewolucja polskiego szkolnictwa wyższego 1918–2018”. In: Klementowski, R. & Popiński, K. (eds.). *Ewolucje systemu. Gospodarcze i społeczne znaczenie edukacji w czasach Polski Ludowej i współcześnie*. Lubin: Muzeum Historyczne w Lubinie. 2019. p. 157–184. – Available from: <https://wir.ue.wroc.pl/info/article/WUTc914855c4f5d4257ae39c9d80f38f2a6/>. – [Accessed: 05.05.2020].
14. Członkowska-Naumiuk, M. “Program Erasmus”. *Przegląd statystyk*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie”. 2013. – Available from: <http://www.erasmus.org.pl>. – [Accessed: 10.10.2014].
15. “Główny Urząd Statystyczny”. *Szkoły wyższe i ich finanse w 2024 r.* Warszawa: Główny Urząd Statystyczny. 2025. – Available from: <https://stat.gov.pl>. – [Accessed: 15.05.2025].
16. “Sytuacja życiowa i ekonomiczna imigrantów z Ukrainy w Polsce w 2025 r. Raport z badania ankietowego”. Warszawa: Narodowy Bank Polski. 2025. – Available from: https://nbp.pl/wp-content/uploads/2025/12/Sytuacja_imigrantow_z_Ukrainy-2025-DS.pdf. – [Accessed: 10.01.2026].
17. “Umowy dwustronne dotyczące uznawalności wykształcenia”. *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. 2026. – Available from: <https://www.gov.pl/web/nauka/umowy-dwustronne-dotyczace-uznawalnosc-wyksztalcenia>. – [Accessed: 06.09.2026].
18. “Ukraińscy studenci w Polsce i Europie – pod lupą socjologów”. *Perspektywy*. 2018. – Available from: <https://perspektywy.pl/aktualności/studia/ukrainscy-studenci-w-polsce-i-europie-pod-lupa-socjologow>. – [Accessed: 25.06.2018].
19. “Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa”. *Dziennik Ustaw*. 2022; p. 583. – Available from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583>. – [Accessed: 15.03.2022].
20. Ziomek, A. “Społeczność ukraińska na studiach i na rynku pracy w Polsce w latach 2014–2021”. *Katowice: Wydawnictwo Akademii Górnośląskiej im. Wojciecha Korfańskiego*. 2023. –

Available from: <https://www.gwsh.pl/content/biblioteka/org/pdf/a-ziomek-spolecznosc-ukrainska.pdf>. – [Accessed: 20.11.2023].

21. Gawel, A., Mroczek-Dąbrowska, K., Głodowska, A. & Wach, K. “Caught in suspension – the pivotal shift in the career intentions of international students’ in times of geopolitical tumult: Ukrainians at universities in Poland”. *Globalisation, Societies and Education*. 2025”. p. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/14767724.2025.2468650>.

22. Kondakçı, Y., Kaşıkçı, S. K., Marinoni, G. & Nakvatska, K. “Navigating forcibly displaced learners’ pathways to higher education and beyond: Ukrainian students in French higher education”. *Higher Education*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-026-01719-w>.

Отримано 26.08.2026

Отримано після перегляду 24.09.2026

Прийнято 05.10.2026

DOI: <https://doi.org/10.15276/ict.03.2026.70>

UDC 378.014.25:004:316.7

Sociocultural dimensions of the internationalization of higher education in the era of digitalization: the ukrainian dimension in polish higher education institutions

Krzysztof Popiński

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-7838>; krzysztof.popinski@ue.wroc.pl

Wrocław University of Economics, 118/120, Komandorska St. Wrocław, 53-345, Poland

ABSTRACT

Poland’s successful transformation to a market economy, integration into European Union structures, systemic development of higher education, and gradual digital transformation have collectively made the country a primary destination for Ukrainian youth seeking higher education abroad. This study examines the dynamics, structure, legal frameworks, and sociocultural factors behind the educational migration of Ukrainian students to Polish higher education institutions (HEIs) over the period 1990–2025. Starting from a modest presence of only a few hundred individuals in the 1990s, the number of Ukrainian students in Poland experienced exponential growth, exceeding 47,000 in recent academic years and consistently accounting for approximately 43%–50% of all international students in the country. The analysis highlights key institutional and legislative drivers of this process, including the 2005 bilateral agreement on academic recognition, the introduction of the Pole’s Card in 2007, higher education reforms in 2011 and 2018, and liberalized labor market access. Special attention is given to the impact of geopolitical crises, notably the Russian aggression of 2014 and the full-scale invasion of 2022, which triggered an influx of war refugees and temporarily shifted student demographics towards young men of pre-conscription age. Furthermore, the paper explores the structural choices of Ukrainian students, such as their preference for non-state HEIs, full-time programs, business and IT majors, and regional clustering in major academic hubs like Warsaw, Kraków, Wrocław, and Lublin. The process of sociocultural adaptation is analyzed through the lens of modern digitalization. The integration of hybrid learning platforms, digital enrollment systems, and online services has significantly lowered administrative and linguistic barriers while helping students maintain continuous informational and cultural ties with Ukraine. Given that sociological data indicates a low willingness among students to return immediately after graduation, the paper discusses the long-term socio-economic implications for Ukraine (“brain drain” vs. human capital formation) and emphasizes the potential role of foreign-educated graduates in the post-war recovery and reconstruction of Ukraine.

Keywords: Polish higher education, market economy, internationalization, Ukrainian students, digital transformation, hybrid educational environment

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Попінський Кшиштоф - доктор гуманітарних наук, доцент кафедри Філософії та економічної історії, Вроцлавський економічний університет, вул. Командорська 118/120. Вроцлав, 53-345, Польща

Галузь досліджень: економічна та соціальна історія XIX–XX століть; історія вищої освіти в Польщі (зокрема в період Польської Народної Республіки); історія Вроцлава та регіональні історико-економічні дослідження

Krzysztof Popiński - PhD in Humanities, Associate Professor of the Department of Philosophy and Economic History, Wrocław University of Economics, 118/120 Komandorska St. Wrocław, 53-345, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-7838>; krzysztof.popinski@ue.wroc.pl

Research field: Economic and social history of the 19th–20th centuries; history of higher education in Poland (with a focus on the Polish People’s Republic period); history of Wrocław and regional historical-economic studies